

A I C Y N U O J U M S

Latvejis izgleiteibys darbinīkim

Vārojūt socialpolitiskūs procesus vaļstī i pasaulī kūpumā (nalobvieleiguo demografiskuo situaceja, dorbaspāka i jaunīšu aizplyusšona, emigraceja iz cytom Eiropys vaļstim, bieglu krize i tt.), jau nazcik godu garumā teik runuots i dūmuots par patriotiskuos, vaļstiskuos audzynuošonys napīteikamajim akcentim Latvejis vaļsts izgleiteibys procesā.

Da ituo lokaluo kulturapziņa tyka saglobuota i styprynuota atkareibā nu tuo, par cik lelu vierteibu jū skaiteja (skaita) skolys i školu dybynuotuoji. Tys beja i ir īspiejams interešu izgleiteibā, tymā pošā laikā: 1) nateik nūdrūsynuota mierķtīceigi vierzeitys kulturapzinis veiduošona vysūs školānūs; 2) interešu izgleiteiba ir papyldu izgleiteiba i attīksme pret jū i nu dzymdynuotuoju, i školānu i naratai ari skoluoatuoju pusis ir formala.

Saprūtams, saleidzynomais aspekts i standarta vodlinejis naīrūbežoj skoluoatuoju individualizēt apgiustamū programu, tok centralizātūs eksamenu praseibys izlīk par pīnuokumu formalai sagataveišonai kvantitativu zynuošonu i prasmu puorbauđē. Naratai skoluoatuojam datryukst laika taišni izpratnis i attīksmu veiduošonai, kas naļauun pīldeit vīnu nu svareiguokūs skolys aizdavumu – atraiseit školāna dūteibys, spiejis i atteisteit prasmi izzynuot sova nūvoda kulturu i viesturi, izgleituot daudzpuseigu, dūmojūšu personeibu, sova nūvoda i vaļsts patriotu i atbīldeigu pylsūni. Taišni itam izgleiteibys aspektam, jamūt vārā myusu dīnu geopolitiskū situaceju, byutu juopīgrīž eipaša viereiba. Vīna nu īspieju, kai tū dareit sistemiski, sistematiski i mierķtīceigi vysā vaļstī, ir, izstruodojūt jaunū izgleiteibys standartu, īvīst skoluos nūvodvuiceibys kursu.

Latgolys situaceja attīksmē pret nūvodvuiceibu ir eipaša, partū ka 2010.–2012. godā, izstruodojūt latgalīšu volūdys i literaturys standartu, nu vīnys pusis, beja skaidrys, ka vuiceibu pīrkšmatu „Latgalīšu volūda” ir gryuteibys atjaunuot, partū ka volūdys aizlīgumu periods ir bejs puoruok ilgs, partū i pedagogi, i sabīdreiba eisti tam nabyutu gotova. Nu ūtrys pusis, beja juodūmoj par nūvoda īdzeivuotuoju pošapzinis ceļšonu, teritorialuos identitatis styprynuošonu i volūdys, cytu kulturys vierteibu saglobuošonu i puormontuošonu. Partū, struodojūt pi latgalīšu literaturys standarta, beja skaidrys, ka nepīcīšams cyts pīrkšmats, kas spātu īinteresēt skolānus holistikā veidā, ītvarūt vysus pyrma nūsauktūs aspektus. Taida var byut nūvodvuiceiba. Suokūtneji lykuos, ka volūdys specifikys deļ tys ir svareigs taišni Latgolai, tok pakuopeniski veidojās izpratne, ka tys ir svareigs vysim Latvejis nūvodim. Par nūvodvuiceibu, storp cytu, tyka runuots jau daudz senejuok, 90. godūs, VISC, kod sprīde, kai puormeit volūdys i literaturys apgivi.

Pīrkšmata „Nūvodvuiceiba” pamatmierķs – veiduoat stypru teritorialū identitati, ceļt skolānu nacionalū/kulturys pošapziņu, rodūt lapnumu par dzymtū pusi i pīdereibys izjiutu sovam nūvodam, vaļstei, [ruodūt, ka] izgaismojūt sevkura nūvoda viesturi i paruodūt juo atteisteibys īspiejis vysaiduos jūmuos (īskaitūt tehnologeju) ari myusu dīnuos. Latvejis vierteibu, tradiceju, geografiskūs i socialūs sovpatiebu īpazeišona jau nūteik latvīšu volūdys, literaturys, kulturys viesturis pīrkšmatūs, a styprai individualitatei i pīdereibys apziņai ir napīcīšams zynuot i saprast specifiskū, sevkuram nūvodam unikalū, partū pīrkšmats „Nūvodvuiceiba” ir napīcīšams Latvejis skoluos. Ari Eiropys Savīneibā, styprynojuūt pamatkompetenču apgivi (saziņa dzymtajā volūdā, svešvolūdā, digitaluos i matematiskuos pamatzynuošonys, kulturapziņa, kreativitate, uzjiemiejdarbeibys i iniciativys, lidereibys, raksteitprasmis i prasme vuiceitīs) ir īvīsts pīrkšmats „Regional Studies” (nūvodvuiceiba).

Jamūt vārā dašamejuos īstruodnis, ir topuši i tūp daudzi vuiceibu leidzekli, kas ir izmontojami nūvodvuiceibys prīškmata eistynuošonai (t. sk., „Suito nūvoda vuiceiba” (2014)), Rēzeknis Tehnologeju akademēja školuojuoju vuiceibu programā ir iekļuvuse metodiku ari itaida prīškmata apgivei, ir izstruoduotys myūžizgleiteibys programys (2013. godā nūsaklausejuši puori par 30 Rēzeknis piļsātys pedagogu, kas interešu izgleiteibā pīduovoj nūvodvuiceibu Rēzeknis školuos, kai ari 2016. godā školuojuoju kursu „Vosoruošona” laikā itū kursu nūsaklausejuši vēl 30 pedagogi nu vysaidu Latgolys i Vydzemis regiona pošvaļdeibu), tymā pošā laikā prīškmata īdzeivynuošonai byutu napīcīšams:

- 1) **vaļstisks atbolsts** mierķdotacejis veidā, kas ir dūmuots taišni ituo prīškmata apgivei (35 stuņžu goda kurss 1 klasei videji varātu izmokuot 500–750 eiro), svareigi byutu **nūdrūsynuot 1 stuņdi nedelā sevkurā nu izgleiteibys pūsmu** (1.–4. klasē; 5.–9. klasē; 10.–12. klasē, kūpā sevkurai školai 3 kursi pa 35 stuņdem), klasi, kuramā nūteik nūvodvuiceiba, var izalaseit škola,
- 2) **vaļsts pasyutejums** atbylstūšu vuiceibu leidzekļu i paraugprogramu **planveideigai** sagataveišonai i izdūšonai.

Vaļsts dotāta īspieja apgiut nūvodvuiceibu byutu veiksmēigs reiks ari sabīdreibys integracejis politikys atveseļuošonai, partū nūvodvuiceiba ir prīškmats, kas respektej lokalū identitāti, tymā skaitā, lokalūs volūdys, izlūkšņu variantus. I izcileiba sevkurā jūmā ir sasnīdzama viņ tod, ka ir stabils vierteibu pamats, t. sk., stypra lokaluos, vaļstiskuos identitatis pīdereibys apziņa.

Rogovka,

05.08.2016

Nūdybnyuojuma „Latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis školuojuoju asociaceja” vaļdis prīšksādātuoja

Veronika Dundure

Latgalīšu Kulturys bīdreibys vaļdis prīšksādātuoja

Līvija Plavinska

Bīdreibys „Etniskuos kulturys centrys „Suiti”” vaļdis prīšksādātuoja

Dace Martinova